

УДК 341.322:341.645-027.21

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.5.32>

УЧАСНИКИ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА: ФУНКЦІОНАЛЬНА РОЛЬ У СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОЇ ЮСТИЦІЇ

Церкуник Л.В.,
*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінально-правової політики
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Церкуник Л.В. Учасники міжнародного кримінального судочинства: функціональна роль у системі міжнародної юстиції.

Вказується, забезпечення прав і свобод людини за умов збройних конфліктів становить одне з найнагальніших питань сучасного міжнародного права та національних правових систем багатьох держав. У статті досліджується система учасників міжнародного кримінального судочинства та їх функціональна роль у забезпеченні міжнародної юстиції в контексті сучасних викликів, зокрема російсько-української війни. Автор аналізує еволюцію суб'єктного складу міжнародних кримінальних судів від Нюрнберзького трибуналу до сучасного Міжнародного кримінального суду, підкреслюючи актуальність дослідження в умовах повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України.

Дослідження розкриває специфіку міжнародного кримінального судочинства як регламентованої нормами міжнародного права діяльності спеціалізованих суб'єктів, які беруть участь у процесі відповідно до вимог міжнародного кримінального права. Автор аналізує установчі документи міжнародних органів кримінальної юрисдикції, зокрема Римський статут МКС, виявляючи відсутність уніфікованої термінології щодо суб'єктів кримінального процесу.

Особлива увага приділяється класифікації учасників міжнародного кримінального судочинства згідно з їх процесуальним статусом та функціональним призначенням. Розглядається п'ятичленна класифікація Т. Сироїд, що включає органи та посадових осіб з владними повноваженнями, сторони процесу, осіб, які сприяють здійсненню правосуддя, держави як суб'єктів процесу, та суб'єктів надання правової допомоги. Автор підкреслює комплексний характер цієї системи, яка поєднує традиційних учасників кримінального процесу та специфічних міжнародно-правових суб'єктів.

Дослідження виявляє, що суб'єкти міжнародного кримінального судочинства характеризуються різними підставами долучення до процесуальних відносин - від виконання службових обов'язків до реалізації власних прав та інтересів. Автор обґрунтовує необхідність переосмислення ролі різних категорій учасників судочинства в контексті забезпечення ефективного співробітництва між державами та міжнародними судовими органами, особливо під час розслідування масових злочинів у сучасних збройних конфліктах.

Ключові слова: міжнародне кримінальне судочинство, учасники процесу, міжнародна юстиція, Міжнародний кримінальний суд, суб'єкти процесу, функціональна роль, класифікація.

Tserkunyk L.V. Participants in international criminal proceedings: a functional role in the system of international justice.

It is indicated that ensuring human rights and freedoms in conditions of armed conflicts is one of the most pressing issues of modern international law and national legal systems of many states. The article examines the system of participants in international criminal proceedings and their functional role in ensuring international justice in the context of modern challenges, in particular the Russian-Ukrainian war. The author analyzes the evolution of the subject composition of international criminal courts from the Nuremberg Tribunal to the modern International Criminal Court, emphasizing the relevance of the study in the context of full-scale armed aggression of the Russian Federation against Ukraine.

The study reveals the specifics of international criminal proceedings as the activities of specialized subjects who participate in the process, regulated by the norms of international law, in accordance with the requirements of international criminal law. The author analyzes the founding documents of international criminal jurisdiction bodies, in particular the Rome Statute of the ICC, revealing the lack of unified terminology regarding the subjects of criminal proceedings.

Special attention is paid to the classification of participants in international criminal proceedings according to their procedural status and functional purpose. The five-member classification of T. Syroid is considered, which includes bodies and officials with authority, parties to the proceedings, persons who facilitate the administration of justice, states as subjects of the proceedings, and subjects of legal aid. The author emphasizes the complex nature of this system, which combines traditional participants in the criminal proceedings and specific international legal subjects.

The study reveals that the subjects of international criminal proceedings are characterized by various grounds for involvement in procedural relations - from the performance of official duties to the exercise of their own rights and interests. The author justifies the need to rethink the role of various categories of participants in the judicial process in the context of ensuring effective cooperation between states and international judicial bodies, especially during the investigation of mass crimes in modern armed conflicts.

Key words: international criminal justice, participants in the process, international justice, International Criminal Court, subjects of the process, functional role, classification.

Постановка питання. Повномасштабна збройна агресія російської федерації проти України, що розпочалася 24 лютого 2022 року, стала не лише найбільшим війсьним конфліктом у Європі з часів Другої світової війни, але й безпрецедентним викликом для системи міжнародної кримінальної юстиції. Систематичні військові злочини, злочини проти людяності та акти геноциду, що вчиняються російськими військами на окупованих територіях України, актуалізували питання ефективності функціонування міжнародних кримінальних судів та ролі їх учасників у забезпеченні притягнення винних до відповідальності. В умовах, коли Міжнародний кримінальний суд розпочав найширше розслідування в своїй історії, а національні юрисдикції активізували застосування принципу *universal jurisdiction*, особливої важливості набуває дослідження функціональної ролі різних категорій учасників міжнародного кримінального судочинства у забезпеченні ефективного правосуддя.

Метою дослідження є аналіз системи учасників міжнародного кримінального судочинства, визначення окремих аспектів їх функціональної ролі у забезпеченні міжнародної юстиції.

Стан наукового дослідження. Розвиток доктрини міжнародного кримінального права призвів до появи численних публікацій, присвячених концепції міжнародного кримінального правосуддя. У дослідженнях М.О. Баймуратова, М.І. Костенка, І.І. Лукашука, В.В. Мицика, Т.Л. Сироїд, Л.Д. Тимченка, М.М. Гнатовського, В. Шабаса, О.Г. Волеводза розкриваються основоположні питання концепції міжнародного кримінального правосуддя, її еволюції та принципів функціонування.

В той же час, власне проблематика суб'єктів міжнародного кримінального судочинства досліджувалася у працях А. Кассезе [8], Т. Сироїд [10, 17], Н. Др'оміної-Волок [5], О. Задорожного [1] та інших учених (які нами і досліджені в даній науковій роботі). Однак, зауважимо, незважаючи на понад півстолітній досвід функціонування міжнародних кримінальних судів, у науковій доктрині досі відсутня уніфікована концепція класифікації учасників міжнародного кримінального процесу та комплексний аналіз їх функціональної ролі. Сучасні військові конфлікти, зокрема російська агресія проти України, виявили нові виклики для системи міжнародної кримінальної юстиції та актуалізували потребу в переосмисленні ролі різних категорій учасників судочинства, особливо в контексті забезпечення ефективного співробітництва між державами та міжнародними судовими органами.

Виклад матеріалу дослідження. О. Задорожній цілком справедливо відзначає, забезпечення прав і свобод людини за умов збройних конфліктів становить одне з найнагальніших питань сучасного міжнародного права та національних правових систем багатьох держав [1, с. 10]. Безумовно, особливої актуальності ця проблематика набула в контексті збройної агресії Росії проти України, що розпочалася в 2014 році з окупації Криму та переросла у повномасштабну війну після вторгнення Росії на територію України в 2022 році. Цей конфлікт поставив серйозний виклик

перед міжнародною спільнотою та існуючою правовою системою, спонукавши до перегляду наявних механізмів захисту людських прав в умовах воєнних дій [2, с. 892]. В цьому контексті, позиція дослідників щодо критичної необхідності запровадження універсальних стандартів захисту прав людини в міжнародному праві заслуговує на підтримку. Цілком аргументовано, ці стандарти повинні служити орієнтиром для всіх національних правових систем, оскільки відсутність такого уніфікованого підходу створює реальну небезпеку повторення жакхливих порушень прав людини, які світ спостерігав під час збройних конфліктів.

Відзначимо, міжнародне гуманітарне право встановлює прямі зобов'язання як для держав, так і для окремих осіб, незалежно від того, чи діють вони в якості державних представників, чи як приватні суб'єкти [3, р. 269]. У Преамбулі Статуту Міжнародного кримінального суду зазначено, що найтяжчі злочини, які викликають занепокоєння всього міжнародного співтовариства, не повинні залишатися безкарними, а кожна держава має обов'язок здійснювати кримінальне правосуддя щодо осіб, які скоїли такі злочини.

Відзначимо, на сьогодні загальновизнаною є норма Вироку Міжнародного військового трибуналу: «Злочини проти міжнародного права вчиняються людьми, а не абстрактними поняттями, і лише через покарання конкретних осіб, які скоїли такі злочини, можуть бути забезпечені приписи міжнародного права... Принцип міжнародного права, який за певних обставин захищає представника держави, не може застосовуватися до діянь, які кваліфікуються як злочинні згідно з міжнародним правом» [4, р. 30].

Розвиток міжнародної співпраці у боротьбі з міжнародними злочинами протягом ХХ століття зумовив появу принципово нового інституту міжнародного права – міжнародних кримінальних судів. Як відзначає Н. Дрьоміна-Волок, нині більше, ніж будь-коли, відчувається нагальна потреба у функціонуванні судових органів, що наділені міжнародною кримінальною юрисдикцією [5, с. 366].

Міжнародне кримінальне судочинство становить невід'ємний компонент системи забезпечення міжнародного правопорядку. Його призначення визначається метою: захист прав та законних інтересів осіб і організацій, що постраждали від злочинів, а також захист особи від незаконного та безпідставного обвинувачення, засудження й обмеження її прав і свобод. Кримінальне переслідування та застосування справедливого покарання до винних настільки ж відповідають меті міжнародного кримінального судочинства, наскільки й відмова від кримінального переслідування невинуватих, їх звільнення від покарання та реабілітація кожного, хто безпідставно зазнав кримінального переслідування [6, с. 899].

Отже, міжнародне кримінальне судочинство цілком справедливо можна визначити як регламентовану нормами міжнародного права діяльність спеціалізованих суб'єктів, які беруть участь у цій діяльності й здійснюють її відповідно до вимог норм міжнародного кримінального права або з метою захисту своїх чи представлених ними прав та інтересів. Таким чином, суб'єкти міжнародного кримінального судочинства – це, з одного боку, особи, які є носіями процесуальних прав і обов'язків, з іншого боку, суб'єктами виступають не лише особи та організації, наділені правами й носії певних обов'язків, а й органи, що володіють владними повноваженнями стосовно інших учасників процесу.

Для здійснення кримінально-процесуальної діяльності в межах міжнародного кримінального права необхідно, щоб особа чи орган, що провадить таку діяльність, мали статус суб'єкта міжнародного кримінального судочинства. Крім того, суб'єкти міжнародного кримінального судочинства – це суб'єкти, наділені певними повноваженнями для реалізації завдань міжнародного кримінального судочинства, які захищають у судочинстві свої права та законні інтереси або права й законні інтереси осіб, яких вони представляють, а також інші суб'єкти, що сприяють здійсненню процесуальних дій або засвідчують вчинення таких дій [7, р. 203].

Учасники міжнародного кримінального судочинства (процесу) – це всі особи, що залучені до кримінально-процесуальних правовідносин, тобто наділені відповідними правами та обов'язками. Тому, цілком погоджуємося з думкою А. Кассезе, що поняття учасника міжнародного судочинства є тотожним поняттю суб'єкта міжнародних кримінально-процесуальних відносин. Проте, стверджує вчений, в юридичній літературі попередніх років траплялася й альтернативна позиція: вона зводилася до того, що учасники міжнародного кримінального судочинства – це не всі суб'єкти процесуальних відносин, а лише ті з них, які відстоюють у справі конкретний матеріально-правовий інтерес – власний (обвинувачений, підозрюваний, потерпілий тощо) або представницький (захисник, представник потерпілого тощо) [8, р. 34].

Отже, можемо говорити про те, що суб'єкти міжнародного кримінального судочинства провадять свою діяльність через правові відносини та в їх межах, у зв'язку з чим по-різному долучаються до цих правовідносин. Так, одні суб'єкти беруть участь у правовідносинах на підставі виконання службових обов'язків (до таких учасників належать суд (трибунал), слідчий, прокурор). Інші суб'єкти долучаються до міжнародного кримінального процесу через реалізацію своїх прав, захищаючи або представляючи власні інтереси. Наступні беруть участь згідно з волею осіб, які виконують службові обов'язки, до них відносяться: підозрюваний, обвинувачений та інші. Ще одні провадять кримінально-процесуальну діяльність, беручи участь у судочинстві через виконання доручень, до таких належить, зокрема, захисник [9, р. 44-45].

Варто зазначити, що установчі документи міжнародних органів кримінальної юрисдикції не оперують терміном «суб'єкти кримінального процесу». Залежно від органу, до компетенції якого належить справа, категорії суб'єктів кримінального процесу можуть відрізнятися. Зокрема, Статут Нюрнберзького трибуналу містить згадки про сам Трибунал (статті 1-6, 8-14, 17-30), обвинуваченого (ст. 12, ч. 2 ст. 14), підсудного (ч. 1 ст. 9, ст. 16, п. «b» ст. 17, п. «b» ст. 24), обвинувача (статті 14, 15, 23, 24), захисника (статті 16, 23, 24), свідків (ч. 2 ст. 15, п. «a» ст. 17). Водночас, серед обвинувачів виділяються головні обвинувачі (ч. 1 ст. 23), а свідки класифікуються на свідків обвинувачення і свідків захисту (п. «e» ст. 24) [10, с. 10].

Водночас Статут Міжнародного трибуналу по колишній Югославії дещо розширив цей перелік; як окремих суб'єктів процесу він визначає Трибунал в особі двох судових палат та однієї апеляційної палати (ст. 11-15, 20, 30 та ін.), обвинувача (ст. 16, 18), Секретаріат (ст. 17), підозрюваних (ч. 2, 3 ст. 18), обвинуваченого (ст. 21), жертв (ч. 2 ст. 18), потерпілих (ст. 22), свідків (ч. 2 ст. 18, ст. 22), перекладача (п. «f» ст. 21) [13].

Регламент Міжнародного кримінального суду згадує про «учасників процесу» (пункти 1, 5 положення 24, п. 1 положення 29, п. 2 положення 32 тощо) [14], проте тлумачення цього терміну не надає. У Регламенті Секретаріату Суду про учасників згадується лише побіжно (п. 2 положення 39, п. 2 положення 52 тощо) [15].

Відповідно до Римського статуту посадові особи в міжнародному кримінальному провадженні класифікуються на наступні категорії: судді (статті 35-41); Секретар Суду, його заступник та інші посадові особи Секретаріату (статті 43-45); Прокурор, заступники Прокурора та інші посадові особи його Канцелярії, в т. ч. слідчі (статті 42, 44, 45); захисник заарештованого чи обвинуваченого (ч. 2 ст. 56) [16].

Самостійними суб'єктами процесу виступають сам Міжнародний кримінальний суд як міжнародна юрисдикційна установа, а також його структурні підрозділи: Палата попереднього провадження (статті 56-58), Судова палата (ст. 64), Апеляційна палата (ст. 83). Самостійна міжнародна правосуб'єктність МКС прямо визначена в ч. 1 ст. 4 Римського статуту, згідно з якою Суд наділений міжнародною правосуб'єктністю та такою правоздатністю, яка може виявитися необхідною для виконання його функцій і реалізації його завдань. Зокрема, він уповноважений заключати договори, придбавати й відчужувати рухоме та нерухоме майно і брати участь у судових процесах [10, с. 11].

Як слушно відзначає Т. Сироїд, фізичні особи, залучені до процесу, які не є службовими особами, зазвичай позначаються терміном «особи» (англ. «persons»). Наприклад, п. «c» ч. 1 ст. 54 цього документа встановлює, що Прокурор «повною мірою додержується прав осіб, що впливають з даного Статуту», а ч. 1 ст. 71 передбачає, що Суд може покарати «осіб, присутніх у Суді», за недозволену поведінку. Лише ст. 55, що має назву «Права осіб у ході розслідування», вживає термін «особа» у вузькому значенні: як фізична особа, чий вчинки є предметом розслідування [10, с. 11].

Коли мова йде про конкретного учасника процесуальних відносин, то слово «особа» супроводжується зазначенням процесуальних дій, що вчиняються стосовно неї (наприклад «особа, яку було затримано» – п. «b» ч. 1 ст. 57, «особа, піддана арешту» – ч. 2 ст. 59, «особа, до якої було звернуто прохання надати інформацію» – ч. 2 ст. 72 тощо). Водночас особи, стосовно яких провадиться розслідування, розподіляються на дві категорії залежно від того, яким чином вони потрапили до процесу: 1) ті, яких заарештовано згідно з ордером на арешт; 2) ті, які з'явилися за наказом [17, с. 12].

Відповідно до свого процесуального статусу фізичні особи, що беруть участь у міжнародному кримінальному судочинстві, згідно із Статутом МКС, класифікуються на наступні категорії: об-

винувачений (ст. 67); потерпілий (ст. 68); законний представник потерпілого (ч. 3 ст. 68); свідок (ст. 68); експерт (ч. 2 ст. 56, ч. 2 ст. 93); перекладач (п. «с» ч. 1 ст. 55) [16].

Фізичні особи, які мають особистий інтерес у результатах розслідування та судового розгляду справи, іменуються сторонами процесу (англ. «parts»). Наприклад, згідно з п. «а» ч. 3 ст. 64 Римського статуту, Судова палата, призначена для розгляду справи, «радіться зі сторонами та вживає такі процедури, котрі необхідні для сприяння справедливому й швидкому проведенню розгляду» [16].

Відзначимо, учасники міжнародного кримінального процесу відрізняються за своїм процесуальним статусом, реалізацією кримінально-процесуальних функцій і завдань. Кожен з них має власні цілі та вступає в різноманітні правові відносини з іншими учасниками – це обумовлює необхідність їх систематизації (для наукових, освітніх і практичних потреб).

Цілком зрозуміло, в науковій літературі існують різні підходи до класифікації учасників процесу. Водночас варто відзначити, що незважаючи на те, що міжнародні органи кримінальної юрисдикції функціонують уже понад півстоліття, єдиної класифікації суб'єктів міжнародного кримінального процесу як у вітчизняній, так і в іноземній юридичній науці досі не вироблено.

Так, зокрема, на думку Т. Сироїд, класифікація суб'єктів повинна ґрунтуватися на загальнотеоретичних засадах та враховувати систематизацію суб'єктів національного кримінально-процесуального права, на базі якого формувалася відповідна процесуальна галузь міжнародного права. При цьому необхідно враховувати специфіку суб'єктного складу міжнародно-правових відносин, насамперед присутність первинних суб'єктів, що наділені суверенітетом [17, с. 13].

Варто враховувати, що міжнародні органи кримінальної юрисдикції не функціонують як самостійні суб'єкти при розгляді конкретних справ; для цього в їх структурі передбачені відповідні процесуальні інституції. Їх компетенція поширюється на інші міжнародно-правові відносини: з одного боку, вони діють як самостійні учасники міжнародного правового співробітництва з питань, що стосуються їх правосуб'єктності (відносини з державою перебування, з міжнародними організаціями та установами тощо), а з іншого – як учасники публічно- та приватноправових відносин, що забезпечують виконання ними статутних цілей і завдань (матеріально-технічне забезпечення, укладання угод тощо).

Таким чином, за твердженням Т. Сироїд, суб'єктів міжнародного кримінального судочинства можна поділити на п'ять основних груп: 1) органи та посадові особи з владними повноваженнями - суд, судді, прокурор, органи розслідування. Вони забезпечують вирішення завдань кримінального судочинства, мають право застосовувати заходи процесуального примусу та приймати процесуальні рішення; 2) сторони процесу – обвинувачений, потерпілий та їх представники. Відстоюють свої правові позиції та інтереси, активно беруть участь у доказуванні обставин справи; 3) особи, які сприяють здійсненню правосуддя – свідки, експерти, перекладачі, спеціалісти, секретарі судових засідань. Надають доказову інформацію або технічну допомогу, забезпечують належне дотримання процедури; 4) держави як суб'єкти процесу - можуть ініціювати порушення справи, направляти представників для участі в розгляді, надавати докази та здійснювати співробітництво з міжнародними судами; 5) суб'єкти надання правової допомоги - органи та посадові особи, які виконують зобов'язання щодо співпраці з міжнародними органами кримінальної юрисдикції відповідно до міжнародного права та національного законодавства [10, с. 16].

Висновки. Отже, проведений аналіз засвідчує, що система суб'єктів міжнародного кримінального судочинства являє собою складну багаторівневу структуру, що формувалася протягом понад півстоліття розвитку міжнародної кримінальної юстиції. Незважаючи на тривалий період функціонування міжнародних органів кримінальної юрисдикції, від Нюрнберзького трибуналу до сучасного Міжнародного кримінального суду, у науковій доктрині досі відсутня уніфікована класифікація учасників міжнародного кримінального процесу. Це, як бачимо, зумовлено різноманітністю установчих документів міжнародних судових органів, які по-різному визначають власне категорії учасників й складність самої природи міжнародно-правових відносин, що поєднують елементи як публічного, так і приватного права.

Аналіз Римського статуту та інших основоположних документів міжнародної кримінальної юстиції дозволяє виокремити специфічні особливості суб'єктного складу міжнародного кримінального судочинства: по-перше, це наявність як традиційних учасників кримінального процесу (обвинувачений, потерпілий, свідки, захисники), так і специфічних міжнародно-правових суб'єктів – держав, які можуть виступати ініціаторами кримінального переслідування, надавати право-

ву допомогу або здійснювати співробітництво з міжнародними судами; по-друге, суб'єкти міжнародного кримінального процесу характеризуються різними підставами та способами долучення до процесуальних відносин - від виконання службових обов'язків до реалізації власних прав та інтересів.

Говорячи про класифікацію суб'єктів міжнародного кримінального судочинства, на наш погляд, найбільш повна відображена у працях Т.Сироїд. П'ятичленна класифікація суб'єктів міжнародного кримінального судочинства, запропонована Т. Сироїд, відображає комплексний характер цієї системи та враховує як процесуальний статус учасників, так і їх функціональне призначення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Задорожній О.В. Порухення агресивною війною Російської Федерації проти України основних принципів міжнародного права: *монографія*. Київ: К.І.С., 2015. 712 с.
2. Капітан О.І., Саміло А.В. Міжнароднегуманітарне право як результат викликівзбройних конфліктів. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. № 5. 2024. С. 892–898.
3. Sandoz I. Implementing International Humanitarian Law. The International Dimensions of Humanitarian Law. Geneva, 1986. P. 259–326.
4. Weston, Burns H., Richard A. Falk, and Hilary Charlesworth, eds. *International Law and World Order: A Problem-Oriented Coursebook*. 4th ed. West Academic Publishing, 2006. 332 p.
5. Теорія та практика міжнародного кримінального права: *підручник* / Зелінська Н.А., Андрейченко С.С., Дрьоміна-Волок Н.В., Коваль Д.О.; за ред. проф. Зелінської Н.А. Одеса: Фенікс, 2017. 582 с.
6. Ліховіцький Я.О. Сутність та система міжнародних стандартів правового статусу підсудного: від загальновизнаних принципів до актів «м'якого права». *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2024. № 6. С. 899–904.
7. Protecting victims of international crimes: A reflection on the functional interpretation of the Statute of the International Criminal Court. *Social & Legal Studios*. 2024. Vol. 7, No. 3. P. 203–112.
8. Cassese, Antonio. International Criminal Law. 3rd ed. 2013. 472 p.
9. Ambos, Kai. Treatise on International Criminal Law. 2013. Vol. 1: Foundations and General Part. 712 p.
10. Сироїд Т.Л. Види суб'єктів міжнародного кримінального судочинства. *Право і безпека*. 2010. № 4. С. 6–10.
11. Bielova M.V., Byelov D.M. Humanistic principles of the legal system. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2024. Issue 3. S. 34–37.
12. Белов Д.М., Сухан І.С., Право на мир: сучасні підходи до праворозуміння. *Аналітично-порівняльне правознавство*. № 5. 2023. С. 687–692.
13. Statute of the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia. UN Doc. S/RES/827 (1993). Security Council Resolution 827 of 25 May 1993.
14. International Criminal Court. *Rules of Procedure and Evidence*. ICC-ASP/1/3. New York: Assembly of States Parties, 2002.
15. International Criminal Court. *Regulations of the Registry*. ICC-BD/03-03-13. Amendment 2. The Hague: ICC Registry, 2013.
16. Rome Statute of the International Criminal Court. U.N. Treaty Series, vol. 2187, No. 38544. Adopted 17 July 1998, entered into force 1 July 2002.
17. Сыроед Т.Л. Субъекты (участники) международных уголовно-процессуальных отношений: понятие, виды, специфика правового статуса: *монграфия*. Х., 2010. 584 с.